

PRIESTOR SLOBODY, BEZPEČNOSTI A SPRAVODLIVOSTI: VŠEOBECNÉ ASPEKTY

Lisabonská zmluva kladie veľký dôraz na budovanie priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. Zaviedlo sa ňou niekoľko nových dôležitých prvkov: efektívnejší a demokratickejší rozhodovací proces, ktorý je reakciou na zrušenie starej pilierovej štruktúry; rozšírené právomoci Súdneho dvora EÚ a nová úloha pre národné parlamenty. a novú úlohu pre národné parlamenty. Chartou základných práv Európskej únie, ktorá je v súčasnosti pre EÚ právne záväzná, sa posilňujú základné práva.

PRÁVNY ZÁKLAD

V článku 3 ods. 2 ZEÚ sa stanovuje: „Únia ponúka svojim občanom priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti bez vnútorných hraníc, v ktorom je zaručený voľný pohyb osôb spolu s príslušnými opatreniami týkajúcimi sa kontroly na vonkajších hraniciach, azylu, prisťahovalectva a predchádzania trestnej činnosti a boja s ňou.“ Treba poznamenať, že tento článok, v ktorom sa vytyčujú hlavné ciele EÚ, pripisuje vytvoreniu priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti väčšiu dôležitosť než predchádzajúca Zmluva z Nice, keďže teraz sa tento cieľ uvádza ešte pred cieľom vytvorenia vnútorného trhu.

V ZFEÚ sa priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti venujú články 67 – 89 hlavy V. Okrem všeobecných ustanovení obsahuje táto hlava osobitné kapitoly týkajúce sa:

- politik v oblasti hraničných kontrol, azylu a prisťahovalectva,
- justičnej spolupráce v občianskych veciach,
- justičnej spolupráce v trestných veciach,
- policajnej spolupráce^[1].

Dánsko sa nepodieľa na prijímaní opatrení Radou podľa hlavy V ZFEÚ a Spojené kráľovstvo a Írsko sa zúčastňujú len na prijímaní a uplatňovaní špecifických opatrení po tom, ako sa rozhodli pre možnosť zvoliť si uplatňovanie (protokoly č. 21 a 22).

Okrem týchto ustanovení by sa mali uviesť odkazy aj na iné články, ktoré úzko súvisia s vytvorením priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. Ide napríklad o článok 6 Zmluvy o EÚ, ktorý sa týka Charty základných práv a Európskeho dohovoru o ochrane

[1]Pozri informačné listy [4.2.2](#), [4.2.3](#), [4.2.4](#), [4.2.6](#), [4.2.7](#).

ľudských práv, článok 8 ZFEÚ, ktorý sa týka boja proti nerovnostiam, článok 15 ods. 3 ZFEÚ, ktorý sa týka práva na prístup k dokumentom inštitúcií, článok 16 ZFEÚ, ktorý sa týka ochrany osobných údajov, a články 18 – 25 ZFEÚ, ktoré sa týkajú nediskriminácie a občianstva Únie.

CIELE

Ciele týkajúce sa priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti sú stanovené v článku 67 ZFEÚ:

- „Únia vytvára priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti pri rešpektovaní základných práv a rozličných právnych systémov a tradícií členských štátov.
- Zabezpečuje absenciu kontrol osôb na vnútorných hraniciach a tvorí spoločnú politiku v oblasti azylu, prisťahovalectva a kontroly vonkajších hraníc, ktorá sa zakladá na solidarite medzi členskými štátmi a ktorá je spravodlivá voči štátnym príslušníkom tretích krajín. Na účely tejto hlavy sa osoby bez štátnej príslušnosti považujú za štátnych príslušníkov tretích krajín.
- Únia sa usiluje o zabezpečenie vysokej úrovne bezpečnosti prostredníctvom opatrení na predchádzanie trestnej činnosti, rasizmu a xenofóbie a na boj proti nim prostredníctvom opatrení na koordináciu a spoluprácu medzi policajnými a justičnými orgánmi a inými príslušnými orgánmi, ako aj vzájomným uznávaním rozsudkov v trestných veciach a v prípade potreby aj aproximáciou trestnoprávných predpisov.
- Únia uľahčuje prístup k spravodlivosti najmä prostredníctvom zásady vzájomného uznávania súdnych a mimosúdnych rozhodnutí v občianskych veciach.“

DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY

A. Najdôležitejšie zmeny vyplývajúce z Lisabonskej zmluvy

1. Účinnejší a demokratickejší rozhodovací postup

Lisabonskou zmluvou sa zrušil tretí pilier, ktorý bol založený na medzivládnej spolupráci, čím sa v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti zovšeobecnila metóda Spoločenstva. V zásade sa prijímanie legislatívnych textov teraz vykonáva v súlade s riadnym legislatívnym postupom ustanovenom v článku 294 ZFEÚ. Rada rozhoduje kvalifikovanou väčšinou a Európsky parlament sa ako spoluzákonodarca vyjadruje v súlade so spolurozhodovacím postupom.

2. Nová úloha pre národné parlamenty

V článkoch 12 Zmluvy o EÚ a v protokoloch č. 1 a 2 sa stanovuje úloha národných parlamentov v EÚ. Národné parlamenty majú odteraz osem týždňov na to, aby preskúmali každý návrh legislatívneho aktu v zmysle zásady subsidiarity; až do uplynutia tejto lehoty nemožno o návrhu prijať žiadne rozhodnutie na úrovni EÚ. Pokiaľ ide o priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, tento návrh sa musí znovu preskúmať, ak o to požiada jedna štvrtina národných parlamentov (článok 7 ods. 2 protokolu č. 2).

Na Súdny dvor sa môžu podávať žaloby o neplatnosť, ak legislatívny akt porušuje zásadu subsidiarity.

Národné parlamenty sa zúčastňujú na hodnotení Eurojustu a Europolu (články 85 a 88 ZFEÚ).

3. Rozšírené právomoci Súdneho dvora Európskej únie

Súdny dvor môže v súčasnosti bez obmedzení rozhodovať v prejudiciálnych otázkach týkajúcich všetkých aspektov priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. Po uplynutí päťročného prechodného obdobia po vstupe Lisabonskej zmluvy do platnosti (t. j. od 1. decembra 2014) môžu byť predmetom takéhoto postupu aj akty týkajúce sa policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach, ktoré boli prijaté v rámci predchádzajúcej zmluvy. Rovnaký systém sa uplatňuje aj na žaloby o nesplnenie povinnosti (protokol 36).

4. Posilnenie úlohy Komisie

Dôležitou zmenou pre Komisiu je možnosť podať žalobu za nesplnenie povinnosti voči členským štátom, ktoré nedodržiavajú ustanovenia týkajúce sa priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, čo jej dáva novú právomoc dohliadať na riadne uplatňovanie právnych predpisov.

5. Potenciálne zasahovanie členských štátov do hodnotenia vykonávania politik v oblasti priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti

V článku 70 ZFEÚ sa stanovuje, že Rada môže na návrh Komisie prijať opatrenia, podľa ktorých členské štáty v spolupráci s Komisiou vykonávajú objektívne a nestranné hodnotenie vykonávania politik v oblasti priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti orgánmi členských štátov.

B. Úloha Európskej rady pri tvorbe programov

Súbežne so zmenami, ktoré zaviedli postupne prijaté zmluvy, treba osobitne vyzdvihnúť úlohu Európskej rady vo vývoji a pokroku, ktorý bol zaznamenaný v jednotlivých oblastiach priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti.

Na mimoriadnom zasadnutí Európskej rady v Tampere v októbri 1999 sa diskutovalo o tom, ako by sa pri vytváraní priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti mohli využiť možnosti, ktoré poskytuje Amsterdamská zmluva.

V novembri 2004 Európska rada prijala nový päťročný akčný plán pod názvom Haagsky program.

V dňoch 10. a 11. decembra 2009 Európska rada prijala Štokholmský program. Tento nový viacročný program na obdobie rokov 2010 až 2014 bol zameraný na záujmy a potreby občanov a ostatných osôb, voči ktorým má EÚ zodpovednosť.

Lisabonskou zmluvou sa formálne uznáva popredná úloha Európskej rady, ktorá „vymedzuje strategické usmernenia pre legislatívne a operačné plánovanie v rámci priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti (článok 68 ZFEÚ). Európska rada v júni 2014 vymedzila tieto usmernenia pre nadchádzajúce roky. Tieto usmernenia sú v súlade s prioritami stanovenými v strategickom programe pre EÚ, ktorý bol tiež prijatý v júni 2014. Strategické usmernenia vychádzajú z pokroku, ktorý sa dosiahol

v rámci Štokholmského programu. Preskúmanie týchto usmernení v polovici ich trvania prebieha.

C. Zriadenie osobitných subjektov na riadenie priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti: agentúry

S cieľom prispieť k riadeniu politik v niektorých dôležitých oblastiach priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti boli zriadené rôzne agentúry: Europol pre policajnú spoluprácu; Európska policajná akadémia (CEPOL); Eurojust pre justičnú spoluprácu v trestných veciach; Agentúra Európskej únie pre základné práva, ktorá sa zaoberá základnými právami a diskrimináciou; Európske stredisko pre monitorovanie drog a drogovej závislosti (EMCDDA), Európska pohraničná a pobrežná stráž (Frontex), ktorá je zodpovedná za koordináciu kontroly vonkajších hraníc; Európsky podporný úrad pre azyl (EASO) a Európska agentúra pre riadenie rozsiahlych informačných systémov v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti (eu-LISA).

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Európsky parlament má k dispozícii škálu nástrojov a právomocí, ktoré mu umožňujú plne vykonávať svoju úlohu:

- právomoc v legislatívnej oblasti, keďže dokonca už pred Lisabonskou zmluvou vystupoval ako spoluzákonodarca v rámci spolurozhodovacieho postupu, pričom sa jeho účasť na otázkach tretieho piliera obmedzuje na vydávanie poradných stanovísk,
- rozpočtová právomoc; Európsky parlament rozhoduje o rozpočte EÚ spolu s Radou,
- právomoc podať na Súdny dvor žalobu o neplatnosť, ktorú Európsky parlament uplatnil napríklad s cieľom žiadať a zabezpečiť zrušenie niektorých článkov smernice 2005/85/ES o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní postavenia utečenca^[2],
- právomoc politickej iniciatívy schválením tzv. iniciatívnych správ a uznesení o témach, ktorými sa Európsky parlament rozhodne zaoberať,
- možnosť vyslať do členských štátov delegácie s cieľom odhaliť problémy, a najmä skontrolovať podmienky uplatňovania právnych predpisov prijatých na úrovni EÚ;

Najdôležitejšie priority, ktoré Európsky parlament v posledných rokoch neustále vyzdvihuje, možno zhrnúť takto:

- uznanie a uvedenie si čoraz väčšej dôležitosti priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti vo vývoji EÚ,
- zrušenie tretieho piliera a integrácia oblastí policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach do postupov a spoločného práva EÚ s cieľom umožniť Európskemu parlamentu, aby v legislatívnom procese naplno vykonával svoju demokratickú úlohu,
- zrušenie zásady jednomyseľnosti v Rade s cieľom uľahčiť prijímanie rozhodnutí,

[2]Rozsudok Súdneho dvora zo 6. mája 2008 vo veci C-133/06

- udržiavanie primeranej rovnováhy medzi ochranou základných práv občanov a požiadavkami v oblasti bezpečnosti a boja proti terorizmu,
- posilnenie ochrany a podpory základných práv predovšetkým prijatím Charty základných práv EÚ so záväzným právnym účinkom, ako aj vytvorením Agentúry pre základné práva, ktorá predstavuje účinný zdroj pomoci a odborných znalostí v oblasti základných práv.

Kristiina Milt
05/2019

